

GOSPODARSKI LIST

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Viljem Dominko.

„Gospodarski List“ izhaja vsaki mesec enkrat na celi pólí; udje c. kr. kmetijskega društva ga dobivajo brezplačno; za vse druge pa stane na leto 1 gld. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku. Rokopisi se ne vlačajo.

Št. 12.

V Gorici 30. novembra 1893.

Leto XII.

Počrnela Soča.

Naša lepa, modro zelena reka Soča je preteklo saboto dné 18. t. m., ali morda tudi uže dan poprej, prodrla vsa drugačna, kakor po navadi na goriško ravan — in od tistega dné naprej je ostala spremenjena, da si se vidi, da se polagoma vedri.

Navadno, kadar močno dežuje, je Soča motna in sicer je po njeni barvi kolikor toliko poznati, od kodí prihaja motna voda, od kobariške strani ali iz idriško-baške doline, in potem se zopet sodi, kje je huje deževalo, ali kje so bile povednji. Pri takih prilikah, katere se prav pogostoma ponavljajo, je motna voda rujave barve, nekoliko bolj svitla, nekoliko bolj temna, kakor kane, a vedno rujava, kakoršno delajo več ali manj ilovnate zemlje. — V saboto pa smo kar ostrmeli zagledavši Sočo skoro črno; naslednjega dne je bila čruo siva in sinoči (torek zvečer) je vlekla še vedno na črno, kakor bi bila svinčene barve, pa je bila uže precej vedrejša od poprejšnjih dni. Trideset let uže biva pisatelj teh vrst v Gorici — pa še ni nikdar videl Soče tako barvane, tako grde in skoro bi rekel, sumljive, kakor je te dni; in tudi drugi ljudje, kateri so rojeni pri Soči in jo uže leta in leta gledajo vsak božji dan, se ne spomi-

njajo take prikazni, in vse ugiba, vse praša, kaj more to biti, od kod ta čudna sprememba? -- Splošen sum leti tukaj na Idrijo, na tako zvano nemško Idrijo, kjer so rudokopi živega srebra.

Tam — tako se sodi — se je kaj zrušilo, ali kaj kopljejo, ali delajo kar si bodi, kar onesnažuje vodo, in zato se je po mestu vzbudila kolikor toliko opravičena bojazen, da je kaj kužnega, ali sploh kaj takega v vodi, kar lahko neugodno upliva na naše zdravstvene razmere. — Stvar je tem nevarnejša, če se pomisli, da so nekateri kraji v soški dolini, kjer nimajo druge pitne vode, kakor ono, katero dobivajo iz Soče, in da se celó v goriškem mestu mnogi poslužujejo iste vode za pijačo, za kuhanje, pranje in druge potrebe. — Še večja nevarnost pa preti ribam v Soči, če prihaja črnikasta voda res iz Idrije, ker je znana stvar, da pritoki od tamošnje strani pogubno uplivajo na vse, kar živi v vodi.

Zato priporočamo vsem tistim, kateri so poklicani, da skrbé za ohranitev normalnih zdravstvenih razmer v mestu in po deželi, in katerim je zraven tega tudi riboreja na skrbi, naj nemudoma ukrenejo, da se voda kemično preišče, da se na zanesljivi podlagi poizvé, kje tiči uzrok njeni spremembi in kaj je početi, da se zapreči in sicer če le mogoče, za vselej zapreči vsaka nevarnost okuženja po Soči.

Nova rastlina za klajo, *polygonum sachalinense*. *)

Dresen (koren) od sahalina (*polygonum sachalinense*) nova kmetijska in ornamentalna rastlina za klajo. Suša 1893 in z isto združeno pomanjkanje klaje obračala je splošno pozornost na to rastlino, ki je sposobna, da služi kmetijstvu v veliko korist. Ta rastlina spada v vrsto poligonej, kakor druge redilne rastline, n.

*) Ta članek je Nj. ces. Visokost gospa nadvojvodinja Marija Terezija prevéla iz Francoščine v nemški jezik, kar dokazuje, da se člani naše staroslavne vladarske rodbine vrlo zansmajo za kmetijstvo. Mi smo ga posneli iz „Gospodarskega Glainika“ za Štajersko, glasilo za kmetijstvo in deželno kulturo, koje izdaja c. kr. kmetijska družba v Gradcu.

Nova rastlina za klajo, *Polygonum sachalinense*.

pr. ajda, kislica, angleška špinača (*rumex patientia*) in rabarbara.

Polygonum sachalinense kot lepotna rastlina. Rastlina mnogo pretrpi in daje vsled svoje mogočne in hitre rasti izvrstno olepšavo.

V začetku spomladi prikaže se na korenu precej mnogo mladik, ki dosežejo v treh tednih visokost od 2 do 3 metrov.

Otla, znotraj v predalčke kakor trstika razdeljena stebila imajo okoli 30 cm dolga in 20 cm široka, nasproti stoječa, dvovrstna, podolgasto srčasta, plošnata, lepo zelena peresa.

Kakor hitro je pognala rastlina korenine v zemlji, raztezajo se le-te na vse strani in se enakomerno daleč razprostirajo.

Kmaló so pokrita tla z novimi mladikami, ne da bi bilo treba na rastline še nadalje gledati, ali je iz nova zasajevati; zato smo priporočali to rastlino za obsajevanje poševnih leg in strmih bregov ob vodah.

Polygonum sachalinense kot rastlina za med. Tekom poletja prikaže se na malem belem latji možko in žensko cvetje, katerega bučele prav pridno obiskujejo. Žensko cvetje da le malo ali pa nič semena. Razúme se samo ob sebi, da ona debila ne dobé cvetja, ki se večkrat pokosé, da se polagajo zelena.

Polygonum sachalinense kot rastlina za klajo. Lastnosti te rastline kot take pozvedle so se na podlagi poročila, katero je poslal strokovni učenjak Duchartre dne 12. rožnika 1893 znanstveni akademiji skazale so se kot prav izvrstne.

Njena redilna vrednost poskušala se je najprej v hlevih gospoda Doumot Adauson v Allierskem departement, in potem v Tureni in Šampanji.

Govedo in konji so imeli posebno radi med navadno hrano pomešane mlade zelnate mladike in perje od *poligonum sahalinense*.

Obdelovanje. Ta sibirski dresen, katerega je našel pred 25 leti preiskovalni potovalec Maksimovič na otoku Sahalin v Ohotskem morji, raste v vsaki zemlji in v vsakem okraji. Kakor hitro ga zasadimo, se nam ni treba več za nj brigati; brez pripomoči razvija se nad in pod zemljo.

V naših*) vrtovih stoji že 20 let, kjer dela krasne skupine, če ravno se niti ne gnoji niti kako drugače obdeluje.

*) Charles Ballet, vrtnar za tržne rastline v Trojè, Aube, Francosko.

Leta 1892 prenašal je ravno tako brez nasledkov 40° gor-kote, kakor leta 1879 — 30° mrzlobe.

Sajenje. Celotna zemlja ali ledina naj se z oralom ali lopato preobrne. Če se pa seje za žitom, po pesi, podzemljicah, turšici, grahu, fižolu, ogršiči in enakem, zadostuje, da naredimo z motiko luknje, v katere potisnemo koren.

Meter je navadna oddaljenost med posameznimi rastlinami; v mehkih, rodovitnih tleh sadimo lahko tudi bolj narazen.

Mlade v drevesnici izgojene rastline imajo korenine in perje ali pa listne popke. Sadi se meseca avgusta — septembra ali sušca — mal. travna. Pri sajenji se tako ravna, kakor bi imeli zelje v rokah. Posebno ugoden za to je mil, brezsolnčen dan.

Vzgoja. Prvo leto treba je tla plevela čistiti; pozneje skrbi bujna rast poligona sama za to. Druzege dela ne zahteva. Da se ne razširi čez mejo prostora za obdelovanje namenjenega, naj se za- brani s tem, da skopljemo okrog z motiko primerni jarek.

Če ravno nismo nikdar gnojili, misliti moramo vendar, da bi bilo polivanje z gnojnico dobro, predno se prične sok pretakati.

Žete v. Kadar dosežejo na spomlad mladike visokost od $\frac{1}{2}$ do 1 metra, porežejo se do tal in položijo živini.

Ako mladike tudi drugič krepko poganjajo, porežejo se še enkrat za isti namen.

Zadnjič kosi se še le v jeseni pred mrazovi.

Prihodnja leta zamoremo trikrat, da celo štirikrat kositi.

Pri sajenji na spomlad zna se prigoditi, da je rast v prvem letu slabotna; v tem slučaju je seveda bolje, da se mlada rastlina v tleh utrdi, in da toraj počakamo s prirezovanjem.

Obrodek. Mladike in perje pokrije kmalo prostor 1 m². Po preračunu zgoraj imenovanega agronoma iz Allier-departementa zamore se menjati skupna teža dohodka (zelene klaje) od enega hektarja med 200.000 in 400.000 kil.

Pričakovati je, da bo dajala ta klaja, če se spravlja, kakor zelena turšica, v jame (silos), za delavsko in plemensko živino dragoceno, prijetno zalogo sočnate hrane.

Cena in kupni pogoji. Z ozirom na mnogobrojne naročbe prosimo štovane naročnike, da nemudoma naročé, kar želijo, da se jim zaželjena množina lahko prihrani.

Od 15. vel. srpana odpošiljali bomo mlade, ukoreninjene, že presajene sadike, za katerih pristnost jamčimo, po sledeči ceni:

Za Francosko: 10 komadov 7 novcev, 25 komadov 16 novcev, 50 komadov 30 novcev, 100 komadov 50 novcev.

Za inozemstvo: 50 komadov 22 novcev, 100 komadov 54 novcev; pa ne manj kakor 50 na edenkrat.

S poštno nakaznico spremljane naročbe doposlale se bodo franko na vsak evropejski kolodvor, seveda, ako sprejema dotična dežela iz Francoske došle pošne zavitke sploh in osobito živeče rastline.

Zavarovanje kmetijskih in gozdarskih delavcev proti nezgodam.

Visoka vlada se uže dalje časa bavi z vprašanjem, ali bi ne kazalo raztegniti postave z dné 30. marca 1888 št. 33 zastran zavarovanja delavcev za slučaje bolezni tudi na kmetijsko osebje. Uže v seji dné 16. oktobra 1890 se je glavni odbor našega c. kr. kmetijskega društva izrazil proti tej nameri.

Od tistega časa se niso spremenile naše razmere in zato je naš glavni odbor tudi letos, ko je hotela vlada zopet pozvedeti njegovo menenje o nekem novem načrtu takega zakona, odvrnil, da ostaja pri svojem prvem menenji in da, če bi bilo v tem oziru sploh kaj potreba, bi se lahko priskrbelo potom deželnega zakonodajstva.

Akopram je koloničen sistem na ravani naše dežele in deloma tudi na gorski strani poguben gledé pridelovanja, zavaruje vendar na nekak način dotične poljedelce v slučajih bolezni in nezgod, ker najdejo v nesreči pomoč v gospodarjevi družini.

Druga vrsta poljedelcev, ti so lastniki malih zemljiščnih obsežkov, so preskrbljeni, ravno ker so lastniki tistih zemljišč, katere obdelujejo.

Tretja vrsta, sinovi takih malih posestnikov, kateri hodijo kot dninarji k večjim posestnikom na delo, pribežé v nesreči lahko k svojim družinam, kakor se tudi v resnici godi.

Vrsta tako imenovanih *sotanov*, (kakoršnih pa, hvala Bogu, ni na naši strani dežele), to je pravi tip v nesreči nepreskrbljenega

delavca. Del teh se peča izključivo s poljskim delom, in v letnih dobah, ko ni dela, pasejo lenobo po hlevih in če treba, celi mesec po zimi uživajo, če imajo kaj, ne da bi kaj delali in zaslužili, in to je najglavnejša krivda njihove bede in duševne pohabljenosti; drugi del pa se bavi z delom na cestah in z drugimi enakimi ročnimi deli ter išče tako drugih zaslužkov, da si kaj priboljša in da mu ni treba tožiti zaradi revščine ali celó pribegati k javni milodarnosti.

Za to vrsto delavcev bi vtegnil biti zakon zastran zavarovanja za slučaje bolezni in drugih nesreč na svojem mestu; toda opomniti treba, da ti niso pravi poljedelci in da bi se za nje lahko priskrbelo potom deželnega zakona.

Med delavce, kateri obdelujejo zemljo, všteti je tudi hlapca; a ta je pri nas dobro shranjen v gospodarjevi hiši, kder dobiva vse, tudi kadar je bolan.

Sicer pa je še opomniti, da bi zakon zastran zavarovanja kmetijskih delavcev spremenil medsebojne zamere med gospodarjem in kmetom, ki se naslanjajo na kolonsko pogodbo, ter bi naložil novo breme posestniku, ne da bi bilo vsled tega kaj priboljšano kolonu.

Slednjič pa ne čutimo pri nas potrebe takega zakona tudi zaradi tega, ker rabimo v svojem kmetijstvu in v kmetijskih obrtih le malo kedaj stroje in so torej nesreče vsled kmetijskega dela kot takega prav redke.

Kaj je storiti, kadar nastane po nevihti v sadnih vrtovih škoda.

Cvetoče kraje naše domovine obišče mnogokrat mnogo škodujoča toča. V takih žalostnih položajih moramo vedno gledati, da rešimo, kar je rešiti, in tako zmanjšamo nastalo zgubo, kolikor se da.

V prvi vrsti treba se je vprašati, kako porabiti otresen sad. Dasiravno so notranje lastnosti takega sadu še malo razvite, dasiravno ima le pičlo sladkorja tem več pa kisline, je vendar najboljše, da ga porabimo za sadjevec in si pripravimo za prihodnji čas tako

potrebne pijače za domačo rabo. Da se ta nezrela tvarina nekoliko boljša, spravi se od nevihte otresen sad na kup, kjer se pusti do teden dni dozorevati; še le potem se stiska. Ravno tako se doda drozgi vode ter se pusti, ako mogoče, skoz 12 ur pred stiskanjem v bečvah pokrita; pri tem ravnanji pa je treba skrbeti, da ne dobi drozga okus po ojetu, čemur se ognemo, ako jo večkrat premešamo. — Od toče otrեսeno, kakor tudi še na drevesu stoječe obtolčeno sadje, kterega je treba otresti, treba je kolikor mogoče najprej predelati, da se izognemo škodi, ki bi nastala vsled gnilobe. Samo ob sebi se razume, da je treba vso gnilo sadje izbrati, in nagnita mesta brati, ako se hočemo izogniti grenkemu okusu v moštu; tako je tudi neobhodno potrebno, da se vse sadje, ki se ima stiskati, dobro umije. Celo navidezno čisto sadje je umazano in se mora očistiti. V slučajih pa, da je nevihta ali toča sad z drevesa spravila, je čiščenje tem bolj potrebno, ker je ves sad popolnoma umazan in zablaten. Če pride taka nesnaga v mošt, škoduje zelo okusu in barvi; kipenje jo ne izloči popolnoma.

Tako pripravljena pijača, mora se kot jesenska in zimska pijača kmalo porabiti.

Iz takega sadja dobljen mošt stoji tudi dalje, če se mu dodene pred kipenjem sladkorja. Sto delov sladkorja dá po vrenji skoraj petdeset delov alkohola; potrebno je toraj, da se za vsak željeni viši odstotek alkohola dodata 2 kg ako mogoče sladkorja v glavah. Dotična množina sladkorja (od 6 kg, naprej za polštartina, kakoršna moč mošta se želi) raztopi se v množini vode, ki je za raztopljenje potrebna, ter se prilije moštu pred vrenjem. S tem se tudi velika množina kisline v moštu, kakor pri pripravljanji vina iz jagod, nekoliko zredči (stanjša).

Se ve, da se tudi na ta način ne da narediti normalni mošt; vendar se da pripraviti trajna pijača za domačo potrebo, če se doda dovolj sladkorja ter se z moštom v kleti prav ravna.

Oškodovana bila so pa tudi drevesa sama. Debla in veje mlajših od toče poškodovanih dreves treba je nemudoma namazati z mešanico iz $\frac{2}{3}$ ilovice in $\frac{1}{3}$ kravjeka, da se rane ne zasuše preveč. Ravno tako treba je vse odlomljene veje in mladike iz vrha spraviti, nasprotno pa skrbno varovati ostale zelene dele in peresa. Pod robom rane dela se nova skorja ali pa obrunek; zato se smejo robovi ran še le prihodnje leto obrezati in sicer s potrebno previd-

nostjo, da se nove tvorbe ne poškodujejo. Potem se vse veče rane namažejo in sicer ne z dragim drevesnim voskom, ampak z zgoraj omenjeno mešanico iz ilovice in kravjeka.

V prihodnji jeseni ali na spomlad naj se odstranijo popolnoma vsa drevesa, ki so bila prej slabotna, ter se naj nadomestijo z novimi krepkimi. Na drugih drevesih prireže se vrh, naj bo velik ali majhen, bolj ali manj, kar se ravna po tem, v kateri meri so drevesa poškodovana: vrhovi mladih, večletnih hrušek, osobito jablan prirežejo se do pričetka prvega vretenca (razrastka vej) ter se vrhovi iz nova delajo; večji in stareji vrhovi prirežejo se pa do tri in večletnega lesa, da se na ta način pomladijo. Mnogobrojne rane na zunanjih delih treba je odstraniti, ker se le težko zacelijo ter povzročajo lomljenje vej, kakor tudi sahnjenje zunanjih delov; sok porabi se za nove tvorbe. — Rečeno velja tudi o poškodovanih obličnih drevesih (Formbaum). Na istih se prihodnje leto nič ne dela, ali se pa saj omeje poletna dela na najbolj potrebna; kajti kolikor prosteje se zamorejo obtočena drevesa razvijati, kolikor več peres in mladik zamorejo narediti, tem prej se opomorejo ter se rane zacelijo. Radi tega se tudi na mlajših polvisokih in visokih deblih v prihodnjem letu ne sme izvršiti sicer tako važno poletno obrezovanje.

Da obvarujemo v prihodnji mogoče strogi zimi drevesa pred mrazom, je slednjič potrebno, da odstranimo, kolikor mogoče, vse nove po toči izrastle tvorbe, ki so še nezrele, da drevesa obvezemo ali pa namažemo; oblična drevesa, mlada polvisoka in visoka debela lahko pokrijemo. Ako se pokaže, da so kljub temu nektera drevesa vsled mraza mnogo trpela, morajo se brez usmiljenja odstraniti.

Na mnogih krajih poškoduje nevihta drevesa prav občutno; v takih slučajih treba je hitro ravnati. Navodilo najdemo v letniku 1890 kmet. glasnika št. 14 z dne 24. maj. spana, stran 172. Kolikor hitreje pridemo težko poškodovanim drevesom na pomoč, tem večji uspeh bomo imeli.

Ø kokošjih jajcik.

Koliko jajec leže kokoš, to zavisi od raznih okolnosti. Med njimi so poglavitne sledeče: 1) starost kokoši, 2) pasma, 3) individualnost (svojstva posamezne kokoši), 4) je - li petelin med kuretino, 5) hrana.

Kar se najprej tiče dobe, imamo kokoši, katere nosijo uže v četrtem mesecu, nekatere v osmem, v devetem mesecu pa počenjajo vse nesti. Nekatero nosijo do 17. leta, ali navadno je, da se kokoši nosilke ne držó dalje od treh let. V drugem letu je najizdatniši prihodek, potem vedno slabši. Kakor so uže pasme, nosijo kokoši več ali manj; najrodovitniše so kokoši z velikimi jajci bressanke, pak pasma Campine ali Hamburg. Pravijo pa, da v jednej in istej pasmi nekatere kokoši več nesó kakor druge. Prve je treba odbirati in skrbno gojiti, da se to dobro svojstvo prenese na potomstvo.

Navzočnost petelina med kokošmi ni ravno neobhodno potrebna, a vsakako je koristna, ker pomnožuje produkcijo jajec. Za valitna jajca pa je petelin po vsakem načinu potreben, da jih oplodi. Oploditev se dogodi na rumenjaku, kadar se jajce loči od jajčjeka (Eierstock) in dospeva v jajčni kanal. Nekatera jajca so uže štirnajst dni poprej oplojena, kakor znesena. Opazilo se je to tako, ker so kokoši nosile oplojena jajca, dasiravno so bile uže 14 dni ločene od petelina.

V obče zadostuje jeden petelin za dvanajst kokoši; ali pri tem odločuje tudi pasma.

Na primer Kohinkina - petelini niso tako vroči kakor drugi, zato pa računajo gledé teh petelinov, da treba jednega na šest kokoši. Starost petelina je tudi velicega pomena.

Najboljši so za pleme med prvim in tretjim letom. Ako so premladi, tedaj so jim potomci mali in revni. Razlika v starosti med petelinom in kokošmi ima čudovito velik upliv na spol bodočih piščancev. Ako se parí stareji petelin z mladimi kokošmi, tedaj se izležejo večinoma (9 - 10 od 12 komadov) same cibice, a ko se parí mlad petelin sé staro kuro, tedaj dobivamo v istem razmerju večinoma petelinčke.

Tudi letni čas je važen glede nesenja jajec. Po zimi nehajo

kokoši nositi, a spomladi začenjajo zopet. Da preprečimo ta upliv mraza, držimo kokoši v hlevih.

Nadalje je tudi mnogo na hrani; saj to se samo po sebi razume, da kokoš ne more delati jajec iz ničesar. Potrebno je torej, da dobiva obilne in tečne hrane.

V ta namen priporočajo konopljeno seme, ajdo in posebno oves, kateri ima samo to napako, da je preskop. Turšice naj se ne daje, po njej kokoši odebelé in ne postanejo dobre nosilke. Zraven tega naj se jim ne daja ničesa, kar bi zaviralo tek jajec, tako na primer ne gorkih zelišč, glist ali broščev. Potrebno je, da se jajca vsaki večer pobirajo in da si zapomnimo ali zapišemo, kdaj so katera najdena, da vemo kako so stara, kar je gledé valitve zeló važno. Kadar hranimo jajca, odmenjena za jed, moramo na to paziti, da je prostor, kder jih držimo, hladen in suh. Najbolja toplina je 7 - 10.º Lupinine znojnice (lupnjice) moramo zamašiti, da ne more zrak v jajce vhajati, niti vodeni deli iz njega izpuhteti.

Za to se lahko preskrbi na razne načine. Najnavadniši je ta, da se jajca potonejo v sod napolnjen z apneno vodo. V tako raztoplino položeno jajce ne more nič vlage izpuhteti, nič podnebnega zraku posrkati ter ničesa v sé sprejeti, kar bi prouzročalo ali pospeševalo gnilobo. Apno je namreč dobro, zanesljivo sredstvo zoper gnilobo. Taka jajca ostanejo cele mesece dobra za razne kuhinjske namene, to je, za take namene, v katerih se nekoliko neprijetni duh, ki ga dobivajo jajca od apna, pozgublja v primeroma veliki množini drugih snovij. Toda za samo jajčnate jedi, ali za fine močnate jedi, katere potrebujejo mnogo jajec, ni rabiti takih jajec, niti jih ni užiti mehko kuhanih v lupini.

Zato je prizadevanje kokošarjev uže dolgo v to oprto, da bi našli kako boljše sredstvo za hranitev jajec. In skrb za to ni bila brez uspeha; vendar pa je ostalo, do zdaj potapljanje jajec v apneno vodo naj navadniše sredstvo.

V novejem času pa priporočajo sredstvo, katero so rabili nekda uže stari Rimljani: Kuhinjsko sol. Ona varuje jajca, ki so vanjo položena, da ne more vlaga izhlapeti iz njih, da zrak ne more vanje vhajati in da se sploh ohranijo zdrava. Samo to napako ima sol, da preveč nateza vlago in pa da dobivajo jajca po njej malce solnatega okusa, ki se pomnoži, kadar postane sol vlažna. Zato

moramo rabiti za hranitev jajec popolnoma suho sol in jo v tem času, ko se hranijo jajca v njej, kolikor mogoče varovati, da se ne navzame vlage. V ta namen naj ne bo posoda, v katerej se hranijo jajca, pristopna zraku in držimo jo v prav suhem prostoru. Jajca moramo tako vložiti v sol, da se ne bodo dotikala med seboj in da bodo stala po konci, plast nad plastjo in vsaka založena sé solijo. — Skrinja naj bo tako napravljena, da jo lahko, kadar bo polna, obrnemo — in potem jemljemo najprej tista jajca iz nje, katera smo prva vložili itd. do zadnjih.

Na Francoskem narejene poskušnje so pokazale, da so se jajca v soli sveža ohranila do 10 mesecev.

Tudi v tolščo potopljena jajca se ohranijo dolgo časa; pri tem pa je zopet skrbeti za to, da nima tolšča nobenega duha, ker drugače se ga jajce kmalu navzame. — Nekateri hranijo jajca tudi v otrobih, lanenem semenu, žaganji itd. Toda, to so le malo izdatna sredstva in nimajo za kmetovalca, kateri hoče po leti jajca hraniti, da jih potem po zimi drago prodaja, skoro nobene vrednosti.

Ta poduk smo posneli iz zagrebškega „Gosp. lista“ in deloma tudi iz spretno uredovanega kmetijskega lista „Der Praktische Landwirth“ — in ga objavljamo z opazko, da je pri nas na Goriškem skrb za perjad ali kuretino malo da ne na vseh kmetijah potisnena v zadnji kot, kar pa nikakor ni prav. Če se Furlanom unstran meje izplačuje kupčija z jajci in razno kuretino, katero izvažajo v velikih množinah v Trst; če je v bogatej Francoski reja perjadi vir znamenitim dohodkom, gotovo ne more biti prav, da je zanemarjena pri nas, kjer so jej v obče razmere jako ugodue.

DRUŠTVENE ZADEVE.

Iz seje glavnega odbora dne 5. oktobra 1893.

Navzočni: Predsednik grof *France Coronini Cronberg* in 10 odbornikov.

Predsednik omeni, da bo leta 1895 revizija zemljiškega davka in spoznava za potrebno, da bi si društvo prizadevalo doseči, da

se pri tisti priložnosti popravijo napake in olajšajo slabi nasledki sedanje cenitve. V ta namen naj bi se izvolil poseben odbor, kateri bo temeljito razpravljal to zadevo in podal društvu primerne predloge v dosego namena.

Sprejemši jednoglasno ta predlog pooblastuje odbor predsedništvo, naj ono imenuje ta odbor, pa naj skrbi, da bodo v njem zastopani vsi sodnijski okraji naše dežele.

(Predsedništvo je imenovalo v odbor naslednje gospode: Nikolaja Benardellija iz Kormina, viteza Antona Dottorija degli Alberoni iz Ronkov, Josipa Alojzija Fabiani-ja iz Štanjela, Josipa pl. Finetti-ja iz Gradišča, Josipa dr. Jakopič-a iz Gorice, Ignacija Kovačić-a iz Sv. Lucije, Rajmunda Mahorčič-a iz Sežane, Franceta Malnič-a iz Kanala, Antona Nigrisa iz Gorice, Rudolfa grofa Pace-a iz Št. Vida, Alojzija Ravnikarja iz Cirknega, Alojzija Sorča iz Boyca, J. J. Strechel-a iz Gorice, viteza dr. Josipa Tonklja iz Gorice in dr. Franceta Verze gnassi-ja iz Gorice.)

Dalje naznani predsednik, da je vis. kmet. ministerstvo podelilo društvu 200 gld. za poskušnje z različnimi gnojili. On predlaga, naj se s tem denarom kupijo tri vrste gnojil in sicer 1 kvintal žvepleno-kislega pepelika, 1 kvintal, žvepleno kislega kalija in 39 kvintalov guano-superfosfata za skupni znesek 246 gld. 25 kr.

To vkupljeno blago se porazdeli med poljedelce po deželi, da bodo povsod spoznali koristnost gnojil, katera se še niso udomačila med našimi kmetovalci. Ker skupna naročba na omenjeni tri vrsti gnojil še nima zadosti deležnikov, olajšamo s tem nakupom njeno izvršitev. Do zdaj je namreč naročenih samo 59 kvintalov, če dolo žimo še onih 41, katere kupimo z državno podporo, bo skupna naročba obsegala 100 kvintalov, klikor treba, da se olajša cena voznine.

Predsednik omeni, da je naročeb na Thomasovo žlindrino moko za 12 vagonov, na Kainit pa za 4 vagone.

Odbor se vjema s predsednikovim menenjem in odobri njegove predloge ter sklene, naj se naprosi vis. ministerstvo, da dovoli cel potrebni znesek za nakup omenjenih trojnih gnojil,

Predsedništvo pa je prejelo nalog, da predloži, kako se ima naročeno blago razdeliti med zvedene kmetovalce, katere hoče odbor sam odbrati.

O tretjem predmetu dnevnega reda čita tajnikov namestnik poročilo o nasvetu, ki se ima podati deželnemu odboru zastran raz-

delitve državne podpore 400 gld. v prosep kmetijskega pouka in šolskih vrtov.

Iz poročil, ki so jih zastran šolskih vrtov podali e. kr. okrajni šolski sveti, je posneti, da je v okraju goriške okolice 32 šolskih vrtov, nasajenih večinoma s povrtnino in sadnim drevjem; v 21^{ih} izmed njih so nasajene tudi trte.

Največ trt (400) je nasajenih v sv. križkem vrtu, potem v šempetrskem 280, v Ligi, Kamnji in Goranjem polji v vsakem po 200, v Dornbergu 185, v Renčah 180, v Lokavcu 135, Šempasu 110, v Opatjemselu in Štandrežu v vsakem po 100 v drugih 10 jih ni celó po 100.

Šolski svet predlaga za ta okraj 135 gld., ki bi se razdelili med 9 učiteljev in 40 gl. za ograjenje šolskega vrta v Opatjem selu.

V gradiškem okraju je 19 šolskih vrtov; v njih je posejana povrtnina in so nasadi sadnih dreves, v 9 so tudi trti. Odlikujejo se vrta v Biljani s 460, v Koprivi s 170, v Strasoldu s 150 in Vili Vicentini s 108 trt. V foljanskem vrtu so sami vrbji nasadi, ker je tam košarska šola.

Šolski svet ne predlaga nagrad.

Sežanski okraj šteje 9 šolskih vrtov, med njimi jih je 5 z trtnimi nasadi zraven povrtnine in sadnih dreves.

Šolski svet predlaga 85 gld. podpore, ki naj se razdelé med 7 učiteljev po 71 gld., da omislijo dotičnim šolam Babove kmetijske table.

Slednjič je v tolminskem okraju 12 šolskih vrtov, kder se večinoma obdelujejo sadna drevesa, povrtnine in tudi cvetlice.

Šolski svet predlaga 200 gld. podpore, ki naj se razdeli med 10 učiteljev, 25 gld. pa za nakup vrtnarskega orodja.

Po teh podatkih je lahko soditi, kakošne so razmere gledé šolskih vrtov na Goriškem.

Opomniti je pa, da je bil glavni odbor v svoji seji dne 13. oktobra 1892 predlagal, naj se v šolskih vrtah sadé tudi ameriškanske trte in naj se pri podeljevanji podpor prednost daja tistim učiteljem, kateri se z uspehom bavijo s takimi nasadi in praktično učé cepljenje trt, in da se preskrbi za to, da se učitelji tistih šol, katere imajo svoje vrte, deležé poučnih tečajev o cepljenji ameriškanskih trt, ki se prirejajo na deželni kmetijski šoli.

Znano je tudi, da je slavni deželni odbor dotičnim okrajnim

šolskim svetom ponudil kolči in bilf ameriškanskih trt, da bi jih razdelili med šole združene z šolskimi vrta, pa da ni žalibog nobena šola posegla po njih.

Z ozirom na vse to je izjavil glavni odbor, da odobruje predlog, po katerem se ima razdeliti državna podpora 400 gl. tako, da dobi šolski okraj goriške okolice 150 gld., gradiški okraj 110 gl., sežanski 60 gld. in tolminski 80 gld. v prospeh kmetijskega pouka in šolskih vrtov, da pa ponavlja svoje predloge, ki jih je stavil v seji dnè 13. oktobra 1892 in katere naj bi deželni odbor tudi od svoje strani prav krepko podpiral pri vis. c. kr. namestništvu.

Na to prečita tajnikov namestnik dr. *Marani-jevo* poročilo o načrtu zakona predloženem po namestništvu zastran zavarovanja kmetijskih in gozdarskih delavcev proti nezgodam. Po njegovem predlogu sklène odbor jednoglasuo, naj društvo odda o načrtu menenje, da v naši deželi ni potreba zakona zastran zavarovanja kmetijskih in gozdarskih delavcev proti nezgodam v zmislu predloženega načrta, in da bi se za naše kmetijske in gozdarske delavce v tem oziru lahko priskrbelo potom deželnega zakonodajstva. (Zanimivo poročilo je posebe priobčeno v današnji številki.

Slednjič se kot nova uda sprejmeta kobariška občina in I. mlekarstvo društvo na Iderskem.

RAZNE REČI

za gospodarstvo in gospodinjstvo.

Škropilnice, kakoršne se rabijo proti Peronospori, je naše društvo v preteklih letih razposodilo mnogim občinam v namen, da se trtorejci seznanijo z njimi in se jih nauče rabiti. Zdaj pa, ko so uže povsod uvêdene in je sploh uže vse prepričano o potrebi škropljenja z bakrenim vitrijolom, da se prežene pogubna bolezen, sklenilo je društvo, da se imajo razposojene škropilnice, katere so uže v polni meri zadostile svojemu namenu, prodati in zato je pozvalo dotična županstva, naj jih v najkrajši dobi povrnejo dru-

štvenemu uradu. Tisti kmetovalci pa, kateri jih potrebujejo in si želé strošek nekoliko olajšati naj se oglasijo najprilezніше takrat, kadar bo zopet razpisana skupna naročba na bakreni vitrijol.

* *
*

Na slovenskem oddelku dež. kmet. šole začne se dné 4. decembra nov dvoletni tečaj. Za razpisana mesta v konviktu in za dotične podpore oglasilo se je vsega zkupaj 22 mladenčev: 2 Istrana z državno podporo in 20 naših domačinov. Ti so po domovju iz Bovca 1, iz Smasti (Libušino) 1, iz Rakovca (Ponikve) 1, iz Kobarida 1, iz Kobdila 3, iz Kobileglave 2 (torej iz štanjelske okolice skupaj 5), iz Škrbine 1, iz Berij 1, Rihemberga 1, Dorenberga 1, Gradišča nad Renčami 1, Šmarij 1, Ozeljana 1, dol. Vertojbe 1 in iz Pevme 1. Če sodimo po teh številkah, moramo reči, da so kmetovalci komenskega okraja naj bolj napredni na kmetijskem polji, za njimi Vipavci in goriški okoličani — in potem gorjani, a da nekatere pokrajine v tem oziru še trdo spé spanje — nemarneža.

Deželni odbor je dovolil, da se sprejmó vsi prosivci, če bo po sprejemnem izpitu dognano, da so za to sposobni. Šestnajstim je podelil po 50 gi. letne podpore, dvema pa je dovolil vstop s pogojem, da plačata prehranitvino, znašajočo okoli 8 gld. na mesec.

Ker se vsakemu učencu ponudi prilika, da z delom zasluži 2-3 gld. na mesec, je s tem zeló olajšan vstop in bila bi deležba lahko še veliko večja. — A v nekaterih krajih, in žalibog ravno tam, kjer je potreba kmetijskega pouka največa, nimajo in nečejo imeti pravega razuma za to.

* *
*

Sveča da ti dolgo gori. — Potrosi okoli stenja, kjer sveča gori, stolčene soli, in sveča bo po tem prav počasi gorela in bo imela blede svetlobo, pa vendar zadostno, kolikor treba bolnikom in malim otrokom. Taka svetloba je zdravejša od petroljeve; kadar se stens nazaj potegne, da se zmanjša svetloba, tedaj se užgani del kadí in dim iz petroljeve svetilnice duši bolnika in otroka in zeló škoduje obema.

